

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

2-2025
PEDAGOGIKA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

U.I.Obidjanov	
Laboratoriya mashg'ulotlarining biologiya fanini o'zlashtirishga ta'siri.....	96
M.A.Abduxalilova	
O'quvchilarda ekologik madaniyat va barqaror rivojlanish tamoyillarini shakllantirish	100
M.A.Mamasaidova, M.X.Akbaraliyeva	
Boshlang'ich ta'lim o'quvchilariga ko'paytirish amalini o'rgatishning interfaol usullari	107
G.S.Qosimova	
Tibbiy ta'limda matematik modellashirish orqali organizmning funksional holatlari va himoya-moslashuv jarayonlarini o'qitish usullari	112
S.R.Toshboyeva, L.A.Yusupova	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida kombinatorika elementlarini o'qitishda qo'llaniladigan asosiy qoidalar	117
A.A.Mirzaliyev	
Пути повышения эффективности системы морально-психологической подготовки и теоретическая модель ее организации.....	121
A.T.Akbarov	
Basketbolning jismoniy rivojlanish va salomatlikni mustahkamlashdagi muhim roli	127
S.M.Sidiqov	
Yosh voleybolchilarning jismoniy tayyorgarligini takomillashtirishda harakatli o'yinlardan foydalanish	132
Z.N.Usmonov	
Jismoniy madaniyat ta'limi va tarbiyasi jarayonini rejalashtirishga qo'yiladigan talablar.....	137
S.T.Xakimov, N.B.Komilova	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida jismoniy tarbiya fani o'qitilishini tubdan takomillashtirish (basketbol sport turi misolida)	142
X.T.Xasanov	
Kasb-hunar maktablari o'quvchilarining kasbiy-amaliy jismoniy tayyorgarligi xususiyatlari	147
G.K.Yakubova	
Turli yoshdagi odamlarning har hil sharoit va hududlarda nafas olishini tahlil qilish	153
T.T.Yusupov	
Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun gimnastika mashqlari majmuini tuzish va uni o'tkazishga qo'yiladigan talablar	158
Y.J.Mirzaaxmedova	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarida o'zbek musiqasi tarixi bo'yicha bilimlarni shakllantirishning pedagogik jihatlari	164
A.M.Maxmutaliyev	
Umumta'lim maktabining boshlang'ich jismoniy madaniyat jamoasi faoliyatida innovatsiyalar.....	168
D.E.Yuldasheva	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning shaxsga yo'naltirilgan yondashuv texnologiyasi	173
Y.J.Mirzaaxmedova	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida o'zbek musiqasi tarixiga doir bilimlarni rivojlantirishning pedagogik imoniyatlari	178
D.E.Yuldasheva	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning shaxsga yo'naltirilgan yondashuv modeli	182
L.E.Bobomurodova	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining ma'naviy va kasbiy sifatlariga qo'yilgan talablar	189
G.O'.Yuldasheva	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining pedagogik refleksiyalash qobiliyatini rivojlantirish: komponentlar va ularning ahamiyati.....	194
E.K.Muxtarov	
Kvant mexanikasi fanidan amaliy darslarda masalalarni yechishning metodik jihatlari	194

UO'K: 796.2

**KASB-HUNAR MAKTABLARI O'QUVCHILARINING KASBIY-AMALIY JISMONIY
TAYYORGARLIGI XUSUSIYATLARI****ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ
УЧАЩИХСЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УЧИЛИЩ****FEATURES OF PROFESSIONAL AND PRACTICAL PHYSICAL TRAINING OF STUDENTS OF
VOCATIONAL SCHOOLS****Xasanov Axadjon Tursinovich**

Farg'ona davlat universiteti jismoniy tarbiya nazariyasi kafedrasida dotsenti, Pedagogika fanlari
bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya

Maqolada kasb-hunar maktablarida olib boriladigan kasbiy – amaliy jismoniy tayyorgarlikni mehnat sohasi va harbiy faoliyat bilan bog'langan maxsuslashgan amaliy xususiyatga egali bayon qilingan va bu bo'yicha jiddiy ravishda professiogrammani ilmiy ishlab chiqish zarurligi isbotlangan.

Аннотация

В статье раскрывается специализированный практический характер профессионально-практической физической подготовки, проводимой в профессиональных учебных заведениях, связанной с трудовой и воинской деятельностью, и обосновывается необходимость серьезной научной разработки профессиональной учебной программы в этой связи.

Abstract

The article describes the specialized practical nature of professional and practical physical training conducted in vocational schools, associated with the field of labor and military activity, and proves the need for serious scientific development of a professional curriculum in this regard.

Kalit so'zlar: jismoniy sifatlar, mashg'ulot, davlat standarti, pedagogik testlash, vosita, metod, mashq, kasbiy faoliyat.

Ключевые слова: физические качества, подготовка, государственный стандарт, педагогическое тестирование, средство, метод, упражнение, профессиональная деятельность.

Key words: physical qualities, training, state standard, pedagogical testing, tool, method, exercise, professional activity.

KIRISH

Oxirgi yillarda mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sportni yanada rivojlantirish, aholi salomatligini yaxshilash, o'quvchi yoshlarni jismoniy mashqlar bilan muntazam shug'ullanishga jalb qilish masalasi eng ustivor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Bu masalalar Prezidentimiz tomonidan ham 2025-yil 13-fevraldagi videselektor yig'ilishida aholi orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda nafaqat sport, balki to'g'ri ovqatlanish ham dolzarb ahamiyatga ega ekani qayd etildi.

O'tkazilgan o'rganishlarga ko'ra, aholimizning 44 foizi jismoniy faol emasligi, 36 foizi to'g'ri ovqatlanish qoidalariga amal qilmasligi aniqlangan. O'tgan yili ommaviy sport musobaqalarida yoshlar qamrovi 10 millionga yetdi. Misol uchun, "Besh tashabbus olimpiadasini"ning o'tgan yilgi mavsumida tuman bosqichida g'olib bo'lgan 150 ming yoshlarning atigi 15 foizi sport maktablariga tanlab olingan.

Endilikda har haftada mahallalarda ommaviy jismoniy faollik tadbirlari o'tkazib borilishi va ularga nogironligi bo'lgan shaxslar keng jalb etilishi alohida ta'kidlandi. Shu bois, "Sog'lom inson – sog'lom millat" umummilliy harakati boshlanadi.

Mutasaddilarga sog'lom ovqatlanish va jismoniy faollik targ'iboti bilan har bir oilani qamrab olish zarurligi ko'rsatib o'tildi.

Bu fikrlar uzluksiz ta'limning barcha bo'g'inlarida ham jismoniy tarbiya va sport ishlarini yanada jonlantirish zaruratini keltirib chiqaradi. Ma'lumki, o'quvchi yoshlarning ko'pchiligi maktab ta'limini tugatgandan keyin jismoniy tarbiyani kasb-hunar maktablari davom ettiradilar. Ma'lumki, bu o'quv yurtlarida jismoniy madaniyat mehnat sohasi va harbiy faoliyat bilan bog'langan maxsuslashgan amaliy xususiyatga ega bo'ladi. Bu esa ushbu maktablarda ham o'quvchilar jismoniy tarbiyasiga ilmiy yondashuvni talab qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Kasbiy–amaliy jismoniy tayyorgarlik jismoniy tayyorgarlikning kasb talablariga mos holda bo'lishini, jismoniy faoliyatning muhim darajada xilma–xil tuzilishini namoyon qiladi va o'zida tanlangan kasbiy faoliyatga maxsus jismoniy tayyorgarlikni ta'minlashga yo'naltirilgan pedagogik jarayonni ifodalaydi.

Ilmiy va ilmiy – uslubiy adabiyotlarni tahlili ko'rsatdiki, S.A.Poliyevskiy, L.P.Matveyev, V.I.Izaak ishlarida e'tirof etiladiki, ta'lim muassasalarida kasbiy-amaliy jismoniy tayyorgarlik jismoniy tarbiya yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

G.A.Degtyarenko, T.S.Razikov, R.A.Xamrakulov, J.A.Akramov, O.X.Abdalimov, S.A.Gayduk, A.V.Naydin, N.SH.Fazleyev, A.G.Shabanov, B.V.Shilokin, S.O.Sekunov tomonidan chaqiriqqacha yoshlarni jismoniy tarbiyalash metodikasi bo'yicha tadqiqot ishlari bajarilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Kasbiy – amaliy jismoniy tayyorgarlik (KAJT) bevosita va tarkibiy kadrlarning kelgusidagi faoliyati hamda ularni salomatligini mustahkamlash vazifasi bilan bog'liq. KAJTning asosiy vazifasi – insoning jismoniy va psixik sifatlarini optimal darajada yo'naltirib rivojlantirish va saqlab qolish, unga aniq kasbiy faoliyat talablarini oshirish hamda tashqi muhit sharoitlariga organizmning funksional barqarorligini ta'minlashdir [1,2,3].

Ma'lumki, barcha bitiruvchilar o'qishni tugatgandan so'ng Qurolli Kuchlarda xizmat qilish uchun chaqiriladi.

Kasb-hunar maktablari o'quvchilari jismoniy tarbiyasida KAJT dasturning mustaqil qismi sifatida kiritilgan.

Kasb-hunar maktablari uchun kasbiy – amaliy jismoniy tayyorgarlik:

- kelgusidagi kasb xususiyatlarini hisobga olib jismoniy sifatlar, harakat malakalari va ko'nikmalarini shakllantirish maqsadida kasbiy-amaliy xarakterdagi maxsus mashqlarni kiritish yo'li bilan majburiy mashg'ulotlardagi umumiy jismoniy tayyorgarlik jarayonida;

- armiyada xizmat qilishga tayyorgarlik uchun o'zining mazmuni bo'yicha KAJTga mos keluvchi maxsus tashkillangan fakultativ mashg'ulotlarda;

- ertalabki gimnastikani bajarish jarayonida;

- yakkakurash turlari bo'yicha darsdan tashqari seksiya mashg'ulotlarida amalga oshiriladi.

Jismoniy tayyorgarlik bo'yicha davlat standartlarining kasbiy-amaliy yo'nalishi bo'limida kelgusi faoliyatga maxsuslashtirilgan tayyorgarlikka yo'naltirilgan vosita va metodlar ko'zda tutilgan.

Umumiy jismoniy tayyorgarlik vositalari yordamida jismoniy sifatlar bilan bir qatorda quyidagilar rivojlantiriladi:

- turli balandliklarda, qisqa tayanchda, keng va chuqur to'siqlar orqali chuqurlikka sakrashlardagi harakatlanishlarda, turishlar, umbaloq oshishlar, tayanib sakrashlar, yakkakurash turlarini o'z ichiga olgan gimnastika snaryadlaridagi mashqlarda qat'iylik, botirlik, emotsional turg'unlik;

- sport o'yinlari, yakkakurashlar, joyni ko'rsatuvchi belgilar orqali yugurishlar va boshqalar jarayonida tashabbuskorlik va zukkolik;

- katta jismoniy yuklamalar bilan mashqlarni ko'p marta bajarish natijasida, musobaqalar jarayonida, sezilarli psixik kuchlanish va charchash sharoitlaridagi mashqlarni bajarishda bardoshlilik, chidamlilik;

- granata uloqtirish, tebranib turgan tayanch bo'yicha harakatlanish, charchash holatida to'siqlardan oshib o'tish, yugurish, kross, "marsh – brosk" va boshqalar sharoitida aniq harakat qilish qobiliyati;

- turli usullar bilan tez harakat qilish, davomli suzish natijasida chegaralangan harakatlanish sharoitlarida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish qobiliyati;

yuqori balandlikka tirmashib chiqish, suvga sakrash, aylanishlar, engashib yurish va boshqalar vositasi bilan chegaralangan maydonda tayanch vaqtida yuqori balandlikda ishonchli harakat qilish qobiliyati;

ko'krakdan nafas olish, sakrashlar, qisqa masofalarga yugurishlarning qo'shilishida uzoq kuchlanishlar bilan bog'liq mashqlarni bajarish orqali ortiqcha yuklamalarga barqarorlik;

gimnastika snaryadlarida, batutda akrobatik elementlarni bajarishda, suvga sakrashda kenglikni mo'ljallash olish va chayqalishda ko'ngil aynishiga turg'unlik;

hududiy omillarni hisobga olib, jumladan, gipertermiya va gipoksiya sharoitlarida katta jismoniy yuklamalarni bajarish.

Maktablar o'quv kuni rejimida darslargacha gimnastika o'tkaziladi. O'quv mashg'ulotlari jarayonida charchash ta'siri ostida ishlash qobiliyati pasayadi. Bunda qo'zg'alish va tormozlanish jarayonlari orasidagi muvozanat buzilishi aniqlanadi, ta'sirchanlik ortadi. O'quv mashg'ulotlaridan diqqati chetga chiqadi. Shuning uchun o'quvchilarning kunlik rejimiga faol dam olish kiritiladi. U "Chaqiruv gacha harbiy ta'lim" o'quv rejasi bosqichi bo'yicha mashg'ulotlarda va umumta'lim darslarida jismoniy madaniyat daqiqalari tarzidagi maxsus jismoniy mashqlar kompleksini bajarishni o'z ichiga oladi. Amaliylik darajasi jihatidan sport va sport-amaliy musobaqalar farqlanadi, ularning mazmuniga tanlangan kasb uchun xos xususiy jismoniy mashqlar kiradi.

Jismoniy tarbiyaning mehnat faoliyati amaliyoti bilan tarkibiy bog'liqlik tamoyili KAJTda aniq yuzaga chiqadi. KAJT jismoniy tarbiyaning turli-tumanligi sifatida o'zi bilan tanlangan kasbga maxsuslashgan jismoniy tayyorgarlikni ta'minlashning pedagogik yo'naltirilgan jarayonni ifodalaydi. O'qitish jarayoni o'zining asosida kasbiy harakat malakalari va ko'nikmalarining individual fondi, jismoniy qobiliyatlarni tarbiyalash mazmunini boyitadi, ulardan esa kasbiy layoqatlilik kelib chiqadi.

Kasbiy faoliyatning natijaviyligi, jismoniy mashqlar bilan tizimli shug'ullanish yo'li bilan kasbiy faoliyatda organizmning funksional imkoniyatlariga qo'yiladigan talablarga aniqlangan munosabatda adekvat ravishda o'zlashtirilgan maxsus jismoniy tayyorgarlikka ahamiyatli darajada bog'liq bo'ladi.

Hozirgi vaqtda KAJT o'rta maxsus va oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiyaning majburiy bosqichlari bo'limlaridan biri sifatida amalga oshirilmoqda.

Ta'lim tizimida KAJTni joriy qilish va yanada takomillashtirish zaruriyati quyidagi sabab va holatlar bilan aniqlanadi:

-kasbiy mahoratni o'zlashtirish uchun zarur bo'lgan vaqt, u ko'p jihatdan organizmning funksional imkoniyatlari darajasiga va jismoniy qobiliyatlarni rivojlantirish darajasiga, ular tomonidan o'zlashtirilgan harakat malakalari va ko'nikmalarining turli-tumanligi va takomillashtirilganligiga bog'liq bo'ladi.

Ayrim kasblar kasbiy faoliyat jarayonida jismoniy qobiliyatlarni oxirigacha safarbar qilishni talab qiladi (faoliyatning ekstremal sharoitlari bilan murakkab bo'lgan kasblar- professional harbiy xizmatchilar, tergov organlarining operativ xodimlari va boshqalar). Aniq faoliyat turi talablarining xususiyatini qismlarga ajratish uchun, jumladan, jismoniy tayyorgarlikni, jiddiy ravishda professiogrammani ilmiy ishlab chiqish kerak, u ushbu kasbiy faoliyatning shakllari va mazmunini o'rganish asosida tuziladi.

Kasb-hunar maktabi o'quvchilarining harakat tayyorgarligi natijalarini tahlil qilishda ularning jismoniy tayyorgarligini past darajada ekanligi aniqlandi, bu kasbiy-amaliy jismoniy tayyorgarlik bo'yicha dastur materialini va oldinda turgan Qurolli Kuchlar saflarida xizmat qilishni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga ta'sir qiladi. Kasb-hunar maktabi o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligini baholash bo'yicha tanlab olingan testlar o'rta maxsus o'quv muassasalari uchun jismoniy tarbiya bo'yicha davlat standartlaridan va salomatlik testlaridan olingan[4,5].

Jismoniy tayyorgarlik testlari to'plamiga 100 m ga yugurish, 3000 m ga kross, 4x10 m ga mokisimon yugurish, turgan joyidan uzunlikka sakrash, yotgan holatda qo'llarni bukish va yozish, granata uloqtirish va turnikda tortinishlar kiritildi. Pedagogik testlash davomida olingan natijalar matematik statistika metodi bilan qayta ishlandi va 1-jadvalda berildi.

Dastlabki ko'rsatkichlar tahlili ko'rsatdiki, birinchi kurs o'quvchilari 100 m masofani o'rtacha $14,8 \pm 1,1$ sek. da yugurib o'tdilar, ikkinchi kursda ko'rsatkichlar birinchi kursdagilarga nisbatan o'sish tendensiyasida bo'lib, 0,3 sek.ga tezroq ($2,2\%$)($t=3$), uchinchi kursga borib natija sezilarsiz ($0,8\%$)($t=2$) yaxshilandi.

O'quvchilarning kasb – hunar maktabiga kirgandan uni tugatguncha bo'lgan davrdagi tezlik imkoniyatlari ko'rsatkichlarining qiyosiy tahlili shuni ko'rsatdiki, ya'ni qisqa masofaga yugurish natijasi

uchinchi kursdan boshlab, 3,7% dan 6,3 % gacha variatsiya koeffitsiyentida 2,86 % ga ishonchsiz o'sish tendensiyasiga ega bo'ladi.

Chidamlilik harakat sifatini baholashda aniqlandiki, bunda birinchi kursda 3000 m ga yugurishning o'rtacha natijasi $14:06,0 \pm 0,9$ daq.ni tashkil qildi, ikkinchi kursda 4,7 % ($t=4,2$) ishonchsiz o'sdi, uchinchi kursda esa $13:07,0 \pm 1,0$ daq.(5,2 %)($t=2,3$) ga yaxshilandi.

Tezkorlik jismoniy sifatini baholash uchun berilgan 4x10 m ga mokisimon yugurish natijalari tahlili ko'rsatdiki, 1 kurch o'quvchilarida natija $9,5 \pm 0,6$ sek. ga mos keldi, ikkinchi kursda ishonchsiz $9,4 \pm 0,7$ sek. yaxshilandi va natija 2,3 % ga ishonchsiz o'sdi.

Turgan joyidan uzunlikka sakrash ko'rsatkichlari bo'yicha aniqlanadigan kasb – hunar maktabi o'quvchilarining tezlik-kuch imkoniyatlarini baholash paytida birinchi kurslar $1,81 \pm 0,18$ m natijaga ega bo'ldilar, ikkinchi kursda sezilarsiz $1,87 \pm 0,23$ m o'sish tendensiyasida bo'lib, 3 kursda u oshib borib 4,8 % ($t=2$) ga yetdi, variatsiya koeffitsiyenti 8,6 % dan 19,9 % gacha bo'ldi.

Yotgan holatda qo'llarni bukish va yozish testida 1 kurs o'quvchilarining natijasi $24,0 \pm 2,6$ martani tashkil qildi, 2 kursda natija o'sib borib, 4,28 % ga teng bo'ldi va kasb – hunar maktabini bitirishda natijaning o'zgarmaganligi kuzatildi.

1-jadval

Kasb – hunar maktablari o'quvchilarining harakat tayyorgarligi ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	1-kurs			2-kurs			3-kurs		
	$\bar{X}$	σ	V	$\bar{X}$	σ	V	$\bar{X}$	σ	V
100 m. ga yugurish, sek.	14,8	1,1	7,43	14,5	0,9	6,2	14,3	1,1	7,69
Turgan joydan uzunlikka sakrash, m	1,81	18,2	6,18	1,87	23,9	12,7	1,92	23,2	12,08
Turnikda tortilish, marta	14,2	0,75	5,28	11,9	0,50	4,20	12,0	0,52	4,33
3000 m. ga kross, daq.	14:06,0	0,9	6,16	14:04,0	0,8	5,55	13:07,0	1,0	5,83
Granata uloqtirish, m	34,	3,6	10,58	36	3,5	9,72	39	3,4	8,71
Yotgan holatda qo'llarni bukish va yozish, marta	24	2,6	9,0	28	4,7	16,78	28	4,3	15,35
4x10 m. ga mokisimon yugurish, sek.	9,5	0,6	6,31	9,4	0,7	7,44	9,2	0,7	7,6

Kasb – hunar maktabi o'quvchilari uchun maxsus topshiriqning asosini granata uloqtirish tashkil qiladi va Qurolli Kuchlarning barcha dastur-meyoriy hujjatlarida bor. Shuning uchun ularning meyoriy ko'rsatkichlarini topshirishga tayyorligini baholashga olib keladigan ushbu harakat sifatiga alohida e'tibor beriladi.

XULOSA

Tadqiqotlar ko'rsatdiki, Qurolli Kuchlarda xizmatdan keyin gumanitar oliy ta'lim muassasalarining chaqiriqqacha harbiy ta'lim fakultetiga kirish xohishini bildirgan kasb – hunar maktabi bitiruvchilarining harakat sifatlarini rivojlantirish va takomillashtirish uchun harakat qobiliyatlarini progressiv o'sib borish yo'nalishi bilan izchilligini aniqlash zarur bo'ladi.

Farg'ona viloyatidagi kasb – hunar maktablarida o'qiyotgan o'smirlarning antropometrik ko'rsatkichlari tahlili bosqichlar bo'yicha o'qish jarayonida barcha o'rganilayotgan parametrlar bo'yicha ko'rsatkichlarning ishonchsiz o'sishini ($r < 0,001$) ko'rsatdi, bu esa ta'limning kasb – hunar maktablari tizimidagi o'quvchi o'smirlar jismoniy tarbiyasining an'anaviy tizimida kamchiliklar borligiga asos bo'ladi.

Aniqlangan ko'rsatkichlarni o'quvchilarning KAJT bo'yicha hozirgi dasturining meyorlari bilan qiyosiy tahlili o'quvchi yoshlarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarligiga yo'naltirilgan vositalar hajmini oshirish zaruriyati borligiga asos bo'la oladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jabborov Q.Q. Kollej o'quvchilari jismoniy tarbiyasining pedagogik texnologiyasi monitoringi. Avtoref.dis. kand. ped.nauk. T., 2008. – 20 s.
2. Кдырова М.А. Повышение уровня профессионально-прикладной физической подготовленности учащихся колледжа. Автореф.дис. канд. пед.наук. Ташкент. 2010 - 27 с.
3. Меньшиков В.М. Дидактические основы профессионально- прикладной физической культуры учащейся молодежи: Автореф на соискание ученой степени доктора педагогических наук. Челябинск. 2001 – 48 с.
4. Хамрокулов Р.А., Ханкельдиев Ш.Х. Оценка готовности сельской учащейся молодежи к службе в Армии. // Научный журнал ТГПИ. Ташкент. 2004.- С.88-89.
5. Ханкельдиев Ш.Х., Хасанов А.Т. Pedagogika kolleji o'quvchilarining jismoniy statusini rivojlantirishning innovatsion texnologiyasi. // Pedagogika. Ilmiy jurnal. 6-son. Toshkent. 2015 y. 125-130-betlar.